

Η Arteiras είναι ένας συνεταιρισμός γυναικών, 20 έως 70 ετών, ο οποίος ιδρύθηκε το 2001, σε πέντε φαβέλες στο βόρειο τμήμα του Ρίο ντε Ζανέιρο. Οι γυναίκες του συνεταιρισμού, μετά από δύο χρόνια συζητήσεων και αναζητήσεων σε θέματα φύλου, κοινωνικού αποκλεισμού, εκπαίδευσης και κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, ξεκίνησαν να παράγουν είδη διατροφής και ραπτικής, καθώς και χροστικά αντικείμενα από ανακυκλωμένο χαρτί.

ναρκωτικών ουσιών, όπως η μακόνια και η κοκαΐνη, εντάθηκε σε αυτά τα μέρη και τα τελευταία 30 χρόνια η φιγούρα του εμπόρου ναρκωτικών, που ονομάζεται σε πολλές φαβέλες ο «αφέντης του λόφου», έφτασε στη σημερινή της μορφή. Οι «πόλεμοι», μεταξύ συμμοριών ή κομάντος ή μεταξύ αυτών και της αστυνομίας, σκοτώνουν ετησίως εκατοντάδες νέους μόνο στο Ρίο, στην πλειοψηφία τους μαύρους και φτωχούς, κατοίκους των φαβέλων. Αντίθετα από ό,τι πιστεύουν με ρομαντισμό κάποιοι, το οργανωμένο εμπόριο δεν είναι κίνηση πολιτικής αντίστασης των φτωχών. Παρόλη την αρχική σύνδεση των κομάντος με τους πολιτικούς κρατούμενους και τους φτωχούς φυλακισμένους της νησίδας Ίλια Γράντε στη διάρκεια των πιο σκληρών χρόνων της στρατιωτικής δικτατορίας, σήμερα πρόκειται για πόλεμο για τα σημεία πώλησης, έναν πόλεμο μεταξύ των αντίπαλων εμπόρων. Εκτός αυτού, το εμπόριο στη φαβέλα δημιούργησε, κυρίως από τη δεκαετία του '90 και μετά, μια αυτόνομη κουλτούρα, με την ανάδειξη ενός ανδροκρατικού και αντάρτικου ήθους, το οποίο σε συνδυασμό με τη δυνατότητα απόκτησης καταναλωτικών αγαθών, δίνει σε αυτούς τους νέους ανθρώπους, μαζί με τα όπλα τους, πολλές φορές τελευταίας γενιάς, δύναμη και κοινωνική αναγνώριση. Το εμπόριο καταλήγει, λοιπόν, να γίνει μια εναλλακτική δυνατότητα επιβίωσης, εργασίας και κοινωνικής αποδοχής (το στίγμα τού να είσαι μαύρος, φτωχός και κάτοικος φαβέλας στην κοινωνία μας είναι πολύ ισχυρό και περιθωριοποιεί αφάνταστα όσους και όσες κατέχουν αυτά τα χαρακτηριστικά). Είναι σημαντικό να ξεκαθαρίσουμε, επίσης, ότι οι

κάτοικοι της φαβέλας, γενικά, δεν είναι υπέρ του εμπορίου ναρκωτικών ούτε το θεωρούν εναλλακτική οδό για την απόκτηση υπηρεσιών και δομών που θα έπρεπε να παρέχονται από το κράτος. Αντίθετα, η σχέση με τους εμπόρους, παρότι πολλές φορές αυτοί είναι γεννημένοι και μεγαλωμένοι σε αυτά τα μέρη, είναι πολύ ασαφής και εμπειρική, αναπόφευκτα, φόβο και επιφυλακτικότητα. Η «παραδειγματική τιμωρία» των κατοίκων ή και ανθρώπων έξω από τις φαβέλες που συνδέονται με αυτήν την πραγματικότητα, επιβεβαιώνει τη δύναμη των εμπόρων, αναδεικνύοντας για τον υπόλοιπο τοπικό πληθυσμό την ανάγκη επιβίωσης και περιορίζοντας τις δυνάμεις κινητοποίησης και οργάνωσης του πληθυσμού της φαβέλας. Οι τιμωρίες μπορούν να είναι από απλές λεκτικές προειδοποιήσεις μέχρι εκτέλεση με συνοπτικές διαδικασίες ή ύστερα από βασανιστήρια.

Το εμπόριο ναρκωτικών, ωστόσο, δεν μεταφράζεται στη μοναδική εναλλακτική λύση για τους νέους ή για το σύνολο του πληθυσμού στις φαβέλες. Αν, από το '90 η δύναμή του γίνεται ακόμη μεγαλύτερη και πιο ορατή σε όλη την πόλη, σε αυτή τη δεκαετία, επίσης, πολλαπλασιάζονται τα λεγόμενα «κοινωνικά προγράμματα», που δημιουργούνται από τους ίδιους τους κατοίκους ή υλοποιούνται από εξωτερικούς φορείς (θρησκευτικούς, μη κυβερνητικούς ή συνδεδεμένους με την κυβέρνηση). Η «κρίσιμη» ή «επικίνδυνη», σύμφωνα με τους κατοίκους και τους φορείς, κατάσταση, δικαιολογεί την ανάγκη προγραμμάτων ή δράσεων που συνιστούν εναλλακτικές λύσεις για την τοπική κοινωνία. Οι πιο κοινές, ή, τουλάχιστον, οι πιο ορατές, είναι αυτές που συνδέονται με τον πολιτισμό και τον αθλητισμό.

Πισότε, το χαμίνι του δρόμου (Pixote, a lei do mais fraco) του Έκτωρ Μπαμπένκο, 1980

Εμπνευσμένη από το μυθιστόρημα του Ζοζέ Λοουζέιρο, *Η παιδική ηλικία των πεθαμένων*, η ταινία *Πισότε* πραγματεύεται την παιδική εγκληματικότητα στη Βραζιλία, την παιδική ηλικία που αυτοκαταστρέφεται, που ζει πεθαίνοντας και πεθαίνει χωρίς να έχει ζήσει ποτέ.

Η ταινία ξεκινάει με εικόνες από τηλεοπτικό ρεπορτάζ, που αναφέρεται στο ίδιο πρόβλημα, σχετίζοντάς το με οικονομικά στατιστικά δεδομένα. Σύμφωνα με αυτά, στο Σάο Πάολο το 1980 υπάρχουν 28 εκατομμύρια παιδιά που ζουν σε κακοφημες συνοικίες και δρόμους. Σε μία εικόνα του ρεπορτάζ εμφανίζεται και ο πρωταγωνιστής της ταινίας. Ωστόσο, η ταινία, όπως εξελίσσεται, δεν είναι ένα ντοκιμαντέρ, αλλά μια ταινία μυθοπλασίας.

Ο Μπαμπένκο επηρεασμένος από τον νεορεαλισμό παρουσιάζει αυθεντικούς χώρους και πρόσωπα. Ο Πισότε είναι ένα από τα εκατομμύρια παιδιά που σιγά σιγά ανακαλύπτει, όπως και η ταινία, ότι για να μην πεθάνει νωρίς, ο μοναδικός δρόμος, γι' αυτόν τον πιο αδύναμο, είναι το έγκλημα και ο φόνος. Η ιστορία χωρίζεται σε δύο μέρη: το πρώτο είναι γυρισμένο σε ένα αναμορφωτήριο και το δεύτερο έξω, στους δρόμους.

Από τον «Νέο Κινηματογράφο» ο σκηνοθέτης κράτησε την κοινωνιολογική μέθοδο, την οποία προσαρμοσε σε μια αφήγηση μυθοπλαστική, ορίζοντας έτσι ένα είδος κινηματογραφικό, που έχει χαρακτηριστεί ως «δραματουργία των προαστίων».

Βάσια Έξαρχου